

Veronica BODEA-TATULEA

HANS MATTIS-TEUTSCH – ARTIST UNIVERSAL

Este un fapt în sfârșit recunoscut că arta românească este o componentă importantă a sensibilității artistice europene și numai izolarea impusă de factorii politici și sociali ai secolului al XX-lea a contribuit la ignorarea personalităților deosebite, creatori de talie europeană, cu nimic mai prejos decât contemporanii lor din alte țări, care au avut șansa să fie recunoscuți ca atare. Este firesc să prezentăm creația românească prin prisma celei care se săvârșește într-o zonă bine delimitată geografic, aceea a Brașovului. Există, se pare, o unitate de viziune la artiștii brașoveni, creația lor definește un spațiu cultural foarte limpede, marcat de spiritul locului și, în același timp, de o dimensiune autobiografică. Aceasta nu exclude evidenta diversitate stilistică, artiștii găsiind resursele care le permit să pășească dincolo de conveniențe, cu un adaos de originalitate care îi ferește de imitarea contemporanilor, precum și de epuizarea propriilor capacități de autoînnoire. Ca și în alte zone geografice, sensibilitatea artistică a secolului al XX-lea a presupus și la noi existența unei vaste rețele de curente, programe și principii, arta plastică românească exprimând, ca și în alte părți, ideile și realitățile epocii, orientându-se spre o nouă renaștere, o artă modernă, sintetică, în cadrul căreia artiștii, în dorința de a se exprima în spiritul noilor realități, au transformat limbajul obișnuit în noi modalități de expresie intelectuală și artistică. De aceea, avangarda secolului XX a fost bine primită de artiștii de la noi și personalități puternice, ca Hans Mattis-Teutsch, Victor Brauner sau Marcel Iancu, precum și Hans Eder sau Henri Nouveau, au fost implicate în marile curente artistice care au caracterizat epoca.

Mattis-Teutsch (1884-1960), „figură prominentă a expresionismului european” (Dan Grigorescu), preocupat de nevoia restituirii artei către marele public, conferindu-i o funcție socială nemijlocită, a experimentat în domeniul postimpresionismului sintetic, expresionismului muzical și realismului constructiv. Creația sa urmează un destin social, filosofia pe care o exprimă – aceea a activismului reprezentat prin dominația verticalei (temă a lucrării *Kunstideologie*, tipărită la Potsdam în 1931) – fiind consonantă cu convingerile sale politice. Susținător al ideii de dinamism, ca reflex al dinamismului existenței și nu al teoriilor (energetiste mai ales) la modă, a aplicat principiul plastic-cromatic (preluate de la renascentistul Piero della Francesca), saturații și diluări succesive ale aceluiași ton pentru sugerarea de perspective picturale. Dilatarea și comprimarea armonică, aplicate constant, atât în perioada *Florilor sufletesti*, cât și în cea a figurativului de tip constructivist, i-au permis obținerea de efecte optice într-o manieră cu totul personală. Artist cu o solidă cultură picturală și muzicală, interesat de ideile epocii sale, pasionat în a deschide perspective noi și a găsi tipul omului într-o proporție nouă, Mattis-Teutsch a experimentat teorii și modalități de exprimare, a făcut pictură, grafică, sculptură, dar întreaga sa creație stă sub semnul unei unități organice, rodul unei puteri de observare de o mare sensibilitate și capacitate de a găsi esența lucrurilor. Artistul nu a consumat pur și simplu experiențe unice în cercurile avangardei europene ci, revenit la Brașov, a continuat o operă care a determinat mulți artiști să i se alăture, exemplul său stimulând evoluții artistice remarcabile în mediul artistic al orașului.

Formarea sa ca artist: trei ani de studii la München și Paris, unde și-a însușit în profunzime simbolurile și formele artistice ale Art-Nouveau-lui, apoi popasul său la Academia de Arte Decorative din Budapesta și în cele din urmă regăsirea, în 1925, la Școala de la Bauhaus, evidențiază profunzimea și seriozitatea căutărilor sale. Cel care, împreună cu Paul Klee, Hans Arp, Marc Chagall, Archipenko, M. H. Maxy, Marcel Iancu, susținea în iulie-august 1921 cea de-a 29-a expoziție sub egida gupării *Der Sturm*, apărând apoi într-o altă expoziție împreună cu Chagall și deschizând pe urmă la Paris (în aprilie 1925, la Galeria Visconti) o expoziție de mare succes, ca și altele ulterioare la

București, Budapesta și Brașov, este o personalitate covârșitoare, a cărei creație de mare originalitate nu și-a pierdut importanța și influența în timp. A fost deosebit de activ în cadrul *Grupului de Artă Nouă* și s-a aflat în legătură cu tânăra avangardă românească desfășurată în jurul revistei „Contemporanul” și mai târziu al revistei „Integral”. Remarcat de critica contemporană drept un caz particular în avangarda românească, el nu a reprezentat totuși nicio mișcare sau curent bine definit. Pictor multiplu, sculptor și teoretician, Mattis-Teutsch a fost un artist universal.

Colecția Muzeului de Artă din Brașov, cuprinzând 20 de picturi, 14 acuarele, guașe, pasteluri, 10 linogravuri și 13 sculpturi, poate fi considerată ca fiind cea mai importantă din România, și poate din lume, și oglindește întreaga creație a artistului, care a debutat în cariera sa artistică ca simbolist, apoi, creând *Florile sufletești*, a optat pentru un *abstracționism liric și muzical*, ca să treacă ulterior la siluete *art deco* și la o pictură care ilustrează perfect curentul integralist. Gravura a fost o modalitate de exprimare pe care a abordat-o în cadrul preocupării de a reduce la simplificarea alb-negru a dinamicii compozițiilor, cuprinzând studii pentru un proiect de decorații murale inspirate din viața minerilor, pe care a cunoscut-o vara, în taberele de creație de la Baia Mare. Element indispensabil în conceperea lucrărilor sale, desenul a fost o manifestare majoră în creația lui Mattis-Teutsch, fie stând la baza arhitecturii compoziționale care stabilea ritmul formelor, fie ca expresie de sine stătătoare în conceperea gravurilor, ajutându-l în căutările structurele, care au devenit caracteristice artei sale. Pornită de la tezele estetice ale lui Kandinsky și ale abstracționismului promovat de artiștii grupării *Călărețul albastru* în München, creația lui Mattis-Teutsch a reluat și aprofundat tendințele majore ale artei începutului secolului al XX-lea, sintetizându-le într-o artă cu un profund caracter personal, care îl așează la loc de onoare în Pantheonul personalităților epocii.

Creația artiștilor contemporani brașoveni cunoaște puncte de referință în creația clasicilor, generațiile mai vechi sau mai noi fundamentându-și sensul valorii prin raportare la exemple consacrate, la modele. Tradiția este o realitate vie, care își dezvăluie neconținut semnificațiile pe care, generație după generație, le regăsim într-un contact fertil cu noi înșine. Deși atitudinea artistului față de lume diferă de la o epocă la alta, reflectând schimbările unor concepții filosofice, artiștii reacționează mereu în același fel, sub incidența binomului subiectiv – obiectiv. Dobândirea unei identități naționale a lumii românești în cadrul formulei universale se petrece în permanență, printr-un proces firesc de adaptare și de trăire în propriile realități a marilor curente de gândire ce traversează Europa și întreaga lume și prin adecvarea lor la tipologia specifică propriei noastre sensibilități și structuri intelectuale.

HANS MATTIS-TEUTSCH – A UNIVERSAL ARTIST

It was finally admitted that Romanian Art is an important part of the European artistic sensitiveness, and only the isolation imposed by the political and social context of the 20th century has caused the ignoring of its special personalities, European size creators, equals of their contemporaries from other countries who were fortunate to be acknowledged as such.

Mattis-Teutsch (1884-1960), “an important figure of the European Expressionism” (Dan Grigorescu), concerned with the urge of returning the art to the public, granting it an immediate social function, made experiments in the synthetic post-modernism, musical expressionism and constructive realism. His creation followed a social fate, its philosophy – that of activism represented by the domination of the vertical lines (theme of *Kunstideologie*, printed in Potsdam, in 1931) – harmonizing with his political beliefs. He was a supporter of the idea of dynamism, as a reflection of the dynamism of the existence, and not of the modern theories, and thus he applied the fine-chromatic principle (taken from the Renaissance artist Piero de la Francesca), based on successive saturations and dilutions of the same

shade in order to suggest pictorial perspectives. The harmonic dilatation and compression, constantly applied, not only during the *Soul Flowers* period, but also during the constructive figurativeness, enabled him to acquire optic effects in a totally personal manner. Artist with a firm pictorial and musical ground, interested in the ideas of his time, passionate to open new perspectives and find the man in new proportions, Mattis-Teutsch experienced theories and means of expression, created paintings, engravings, sculptures, but all his work was done under the sign of an organic unity, the fruit of a very sensible power of observation and of a great capacity of finding the essence of things. The artist did not limit himself to the consumption of unique experiences in the groups of the European Vanguard; back in Brasov, he continued a work that determined many artists to join him, his example stimulating remarkable artistic evolutions in the art milieu of the city. His becoming as an artist – three years of studies in Munich and Paris, where he assimilated the symbols and artistic forms of the New Art, followed by his halt at the Decorative Arts Academy in Budapest, and finally, by his presence in 1925 at the Bauhaus School – emphasizes the depth and seriousness of his researches. In June-August 1921, together with Paul Klee, Hans Arp, Marc Chagall, Archipenko, M. H. Maxy, and Marcel Iancu, he was present in the 29th exhibition organised by *Der Sturm*. Later on, he participated in another exhibition together with Chagall and, in April 1925, he opened a very successful exhibition at the Visconti Gallery in Paris. Ulterior exhibitions in Bucharest, Budapest and Brasov followed. Mattis-Teutsch proved to be an overwhelming personality, whose very original creation did not lose its importance with the time. He was very active within the *New Art Group* and kept a close connection to the young Romanian vanguard gathered around „Contimporanul” magazine and, later on, around „Integral” magazine. Noticed by the contemporary critics as a special case in the Romanian vanguard, Mattis-Teutsch did not represent however a well defined movement or trend. Multiple painter, sculptor and theorist, Mattis-Teutsch was a universal artist.

The collection of the Art Museum from Brasov, consisting in 20 paintings, 14 watercolours, gouaches, crayon paintings, 10 lino cuts and 13 sculptures, can be considered the most important in Romania, and maybe in the world. It reflects the whole creation of the artist who started as a symbolist and then, by creating the *Soul Flowers*, chose the *lyrical and musical abstractionism*, and later shaped *art deco* figures and created paintings that perfectly illustrate the integral trend. The engravings represented a mean of expression he approached when he tried to reduce the dynamics of the composition to a white and black simplification. This comprised studies for a wall decoration project based on the life of the coal workers he had known during the summers he had spent in working camps in Baia Mare. Indispensable element in the process of conceiving his works, the drawing was a major manifestation in Mattis-Teutsch’s creation, either as a basis for the compositional architecture that settled the rhythm of the shapes or as an independent expression in conceiving the engravings, helping him in the structural researches that characterized his art. Based on Kandinsky’s artistic thesis and on those of the abstractionism promoted by the artists of the *Blue Horsemen* Group in Munich, Mattis-Teutsch’s creation resumed and enhanced the major trends of the beginning of the 20th century, synthesizing them into an art of profound personal nature, that places him on a honour place in the Pantheon of the personalities of his time.

The creation of the contemporary artists from Brasov has reference points in the work of the classics, the older or newer generations grounding their values on acknowledged examples, on models. Tradition is a living reality that discloses ceaselessly its meanings, recovered in a prolific contact with itself by each generation. Even if the attitude of the artist in the presence of the world changes with time, reflecting the transformations in the philosophical points of view, artists behave always the same, subjectively and objectively. Gathering a national identity within the universal formula is a continuous process, based on adapting the European and world trends to the local realities, and on adjusting them to our sensitiveness and intellectual structure.